

บทที่ 5

ผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์หนังสืออุซฮาหุ อัลอัฟรอหุ ะอึศบาหุ อัลพะลาหุของท่านชัยคุมุหัมมัด บิน อิสมาอีล ดาอูด อัลพะฎอนีย์ ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการฟิกฮุนิพนธ์ในปัตตานีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาชีวประวัติของชัยคุมุหัมมัด บิน อิสมาอีล ดาอูด อัลพะฎอนีย์
3. เพื่อศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับหนังสืออุซฮาหุ อัลอัฟรอหุ ะอึศบาหุ อัลพะลาหุ
4. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ระเบียบวิธีการนิพนธ์ฟิกฮุของชัยคุมุหัมมัด บิน อิสมาอีล ดาอูด อัลพะฎอนีย์ในหนังสืออุซฮาหุ อัลอัฟรอหุ ะอึศบาหุ อัลพะลาหุ

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยสามารถสรุปวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาชีวประวัติของผู้แต่งหนังสืออุซฮาหุ อัลอัฟรอหุ ะอึศบาหุ อัลพะลาหุ จากหนังสือประวัติอุละมาอ์หรือปราชญ์ปัตตานีทั้งที่เป็นภาษามลายู และภาษาไทย
2. ศึกษาเกี่ยวกับวิวัฒนาการฟิกฮุนิพนธ์ในปัตตานี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
3. ศึกษาถึงความสำคัญของหนังสืออุซฮาหุ อัลอัฟรอหุ ะอึศบาหุ อัลพะลาหุ และมีการพิสูจน์ว่าหนังสือเล่มนี้เป็นของผู้แต่งจริง
4. ศึกษาวิธีการเขียนบทนำในตำราอุซฮาหุ อัลอัฟรอหุ ะอึศบาหุ อัลพะลาหุ
5. ศึกษาวิธีการเขียนเนื้อเรื่องในตำราอุซฮาหุ อัลอัฟรอหุ ะอึศบาหุ อัลพะลาหุ
6. ศึกษาวิธีการเขียนบทส่งท้ายและสารบัญในตำราอุซฮาหุ อัลอัฟรอหุ ะอึศบาหุ อัลพะลาหุ
7. ศึกษาวิธีการแปลจากหนังสืออ้างอิงหลักของผู้แต่งหนังสืออุซฮาหุ อัลอัฟรอหุ ะอึศบาหุ อัลพะลาหุ

8. ชื่อเจงที่มาจากอาเยฮ์อัลกุรอาน ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้ว่าอยู่ในสุเราะฮ์อะไรและอาเยฮ์ที่เท่าไร

9. ชื่อเจงที่มาจากหะดีษต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้ โดยการระบุชื่อผู้บันทึก เล่ม หน้าและหมายเลขหะดีษ ตลอดจน ชื่อเจงระดับของหะดีษนอกจากหะดีษที่บันทึกโดยอิมามบุคอรีฮ์ และอิมามมุสลิม ผู้วิจัยจะไม่ชื่อเจงระดับของหะดีษ ทั้งนี้เพราะมีมติเอกฉันท์แล้วว่า เป็นหะดีษที่เศาะหีหฺ

10. ชื่อเจงชีวประวัติฟูเกาะฮ์หรือนักกฎหมายอิสลามที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้พอสังเขป

11. ชื่อเจงมัซฮับ ลัทธิ และสถานที่ต่างๆที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาวิเคราะห์ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1.1 วิวัฒนาการฟิกฮ์นิกายในปัตตานี

จากการศึกษาวิจัยวิวัฒนาการฟิกฮ์นิกายในปัตตานีผู้วิจัยได้แบ่งเป็นยุคต่างๆ ซึ่งพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

5.1.1.1 ยุคที่ 1 ตั้งแต่ปีค.ศ. 1769 จนถึง 1899 (ยุคแห่งความรุ่งเรือง)

วิวัฒนาการของการนิพนธ์ตำราฟิกฮ์ในยุคนี้เริ่มเกิดขึ้นและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องกัน มีนักวิชาการร่วมกันผลิตตำราทางศาสนาอิสลาม หรือ กิตาบบัญญาวิ ทำให้ปัตตานีกลายเป็นศูนย์กลางแห่งอารยธรรมอิสลาม จนเป็นที่รู้จักของชาวเอเชีย ปัตตานี(พะงูอนีย์) ในยุคนี้จัดเป็นประเทศที่มีบทบาทในการแต่งตำรากิตาบบัญญาวิ เทียบเท่ากับอูลมะฮ์อินโดนีเซีย และมาเลเซีย นอกจากอูลมะฮ์ปัตตานีที่ได้นิพนธ์ตำราทางกฎหมายอิสลามแล้ว ก็ยังมีการนิพนธ์ตำราอื่น ๆ อีกด้วยเช่นวิชาเตาหิด วิชาตะเศวฟู เป็นต้น จนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันมิใช่เฉพาะในปัตตานีอย่างเดียว แต่ยังแผ่กระจายไปยังภูมิภาคอื่น ๆ ทั้งแถบประเทศอาหรับ ตุรกี และแอฟริกาใต้ซึ่งต่างก็เคยศึกษากับอูลมะฮ์ปัตตานีที่มีสติญ์อัลหะรอม นอกจากนั้นยังมีนักศึกษาจากประเทศศรีลังกา พม่า กัมพูชา เวียดนาม ฟิลิปปินส์ และอีกหลาย ๆ ประเทศบนคาบสมุทรมาลายู ต่างเข้ามาศึกษากับอูลมะฮ์ปัตตานีที่ปัตตานี (พะงูอนีย์)

นักกฎหมายอิสลามที่ได้นิพนธ์ตำราฟิกฮ์ในยุคนี้มีดังต่อไปนี้

1. ท่านซัยคุ ดาฆูด บิน อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนีย์ ท่านเกิดในปีฮ.ศ 1190 (ค. ศ 1769) และเสียชีวิตเมื่อปีฮ.ศ. 1268(ค.ศ.1847) ท่านแต่งหนังสือฟิกฮ์หลายเล่มด้วยกันเช่น หนังสือมุญะฮ์ด อัลมุศอลลีห์ แต่งเสร็จเมื่อปีฮ.ศ.1242 หนังสืออิดาเยฮ์ อัลมุตะอัลลิม แต่งเสร็จเมื่อปีฮ.ศ 1245 เป็นต้น

2. ท่านซัยคุ ตูวันมินาล หรือซัยนุลอาบิตีน บิน มุหัมมัด อัลพะฎอนีย์ เกิดเมื่อปีฮ.ศ. 1241(ค.ศ.1820) และเสียชีวิตเมื่อปีฮ.ศ.1334(ค.ศ.1913) ท่านแต่งหนังสือฟิกฮ์หลายเล่มเช่น หนังสือกัษฟูอัลลิยาม์ แต่งเสร็จเมื่อปีฮ.ศ.1310 หนังสือปะดอมือญาดอกันฟิดยะฮ์สิมบะฮ์ยังดานปูวา สออะตัสซัมซัฮ์นะนิพะฮ์ แต่งเสร็จเมื่อปีฮ.ศ. 1310 และหนังสืออื่น ๆ เป็นต้น

3. ท่านซัยคุ นิเดร์ เกิดเมื่อปีฮ.ศ.1250(ค.ศ. 1829) และเสียชีวิตเมื่อปีฮ.ศ.1319(ค.ศ. 1898) ท่านได้แต่งหนังสือฟิกฮ์คือหนังสือมุฮิมมาตุณ อัลนะฟาอิส แต่งเสร็จเมื่อปีฮ.ศ.1039

4. ท่านซัยคุ มุหัมมัด บิน อิสมาอีล ดาฆูด อัลพะฎอนีย์เกิดเมื่อปีฮ.ศ.1260(ค.ศ.1844) และเสียชีวิตเมื่อปีฮ.ศ.1333(ค.ศ. 1915) ท่านแต่งหนังสือฟิกฮ์หลายเล่มด้วยกันเช่นหนังสือมัฎละอ์อัลบัครอยน์วามัจญุมะฮ์อัลบะหุรอยน์ แต่งเสร็จเมื่อปีฮ.ศ.1309 หนังสืออุฆาหุ อัลอัฟรอหุ วะ อิสบาหุ อัลฟาလာห์ แต่งเสร็จเมื่อปีฮ.ศ.1307 เป็นต้น

5. ท่าน ซัยคุ อะหฺมัด พะฎอนีย์ เกิดเมื่อปีฮ.ศ.1277(ค.ศ. 1856) และเสียชีวิตเมื่อปีฮ.ศ.1329(ค.ศ. 1908) ท่านได้แต่งหนังสือหลายเล่มเช่นหนังสืออัลพะตาวาอัลพะตอนิยะฮ์แต่งเสร็จเมื่อปีฮ.ศ.1327 เป็นต้น

6. ท่าน โตะกลาบอ เกิดเมื่อปีฮ.ศ.1284(ค.ศ.1863) และเสียชีวิตเมื่อปีฮ.ศ.1369(ค.ศ. 1948)หนังสือฟิกฮ์ที่ท่านได้แต่งคือ หนังสืออิดาเยฮ์ตุลลิสาลิต ฟิยะฮานุอัลมะสาลิตแต่งเสร็จเมื่อปีฮ.ศ.1316 หนังสือหะดาอิกุอัลเศาะละวาตีฟัลเศาะละวาตะอัลญะลาต ไม่ปรากฏปีที่แต่งเสร็จ

5.1.1.2 ยุคที่ 2 ตั้งแต่ปีค.ศ. 1899 จนถึงปีค.ศ. 1985

จากความรู้เรื่องด้านการศึกษาวิชากฎหมายอิสลาม วิวัฒนาการการนิพนธ์ตำรากฎหมายอิสลามในยุคนี้ถือได้ว่าเป็นยุคแห่งเริ่มสู่ความหลากหลายด้านทัศนะ นักวิชาการกฎหมายอิสลามบางท่านเริ่มมีการแสดงทัศนะที่ไม่เคยปรากฏในยุคก่อน ๆ มีนักกฎหมายอิสลามบางท่านที่มีชื่อเสียงและนิพนธ์ตำราทางกฎหมายอิสลาม

นักกฎหมายอิสลามที่ได้นิพนธ์ตำราฟิกฮ์มีดังนี้

1. โตะครุหัจญ์อะหฺมัด อัลฟูซานีย์ ( ) ท่านเกิดเมื่อปี ฮ.ศ.1320(ค.ศ. 1899) ท่านเสียชีวิตในปีฮ.ศ.1417(ค. ศ. 1996) หนังสือฟิกฮ์ที่ท่านได้แต่งคือหนังสือ ฎะฮ์รีกุ อัลมัสลัก ฟิ

ญะวาบี สุอาด มายูฮาญ อัลชะลาเก อิลัยฮิเต่งเสร็จในปีส.ศ. 1377 และหนังสือเคาะลาเศาะตุ อัลมัฎฎิยะฮุ หนังสือเล่มนี้ท่านได้แต่งเสร็จในปีส.ศ. 1390

2. ท่านโตะครูหัจญี อับดุลลอฮฺ บือแนกือบง เกิดในปีส.ศ.1333(ค.ศ. 1912) เสียชีวิตเมื่อปีส.ศ.1412(ค. ศ. 1991) หนังสือฟิกฮ์ที่ท่านได้แต่งคือหนังสือ อัลกะวาเกิบ อัลนิรูด ฟิ รอดคิ อะฮฺลิล อัลบิได วะ อัลอาคาต แต่งเสร็จในปีส.ศ. 1381 หนังสือกัซฟู อัลอัสรอร์ ฟิตะอูติก มะนาสิกุ อัลอับรอรุ แต่งเสร็จเมื่อปีส.ศ. 1391

3. โตะครู หัจญีอับดุลกอดีร์ บิน หัจญี วาเงาะฮฺ บิน อับดุลละตีฟ บิน อุษมาน ท่านเกิดในปี ส.ศ.1342 (ค.ศ. 1921) และเสียชีวิตเมื่อปีส.ศ.1412(ค.ศ. 1998)หนังสือฟิกฮ์ที่ท่านได้แต่งคือ หนังสือจี้รมิน สุลุฮฺฮัน แต่งเสร็จเมื่อปีส.ศ.1378

4.หัจญีอิคริส บิน หัจญีอิลี หรือบาบอเยะ ตูยง ท่านเกิดเมื่อปี ส.ศ. 1344และเสียชีวิตเมื่อปี ส.ศ. 1416 ท่านได้เขียนหนังสือ “ นี่เป็นคำตอบที่ดีจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ปัตตานี” แต่งเสร็จเมื่อปีส.ศ.1393

5.1.1.3ยุคที่ 3 ตั้งแต่ปีค.ศ.1985 จนถึงปีค.ศ. 2005

ปลายศตวรรษที่ 20 เหตุการณ์ใหม่ ๆ ที่ไม่เคยปรากฏขึ้นในยุคก่อน ๆ ในยุคนี้ได้เกิดขึ้นจึงเป็นหน้าที่ของนักกฎหมายอิสลามที่จะต้องค้นหาข้อกำหนดของกฎหมายอิสลามเพื่อใช้ในการตัดสิน มีนักกฎหมายอิสลามหลายท่านได้นำเสนอทัศนะที่แตกต่างออกมานำเสนอต่อสาธารณชน มีการนำเสนอถึงทัศนะตามมัซฮับต่าง ๆ วิวัฒนาการของการนิพนธ์กฎหมายอิสลามในยุคนี้จึงได้มาถึงยุคแห่งความหลากหลาย

นักกฎหมายอิสลามที่ได้นิพนธ์ตำราฟิกฮ์มีดังนี้

1. ดร. อิสมาแอ อาลี ท่านเกิดเมื่อปี ส.ศ. 1371(ค.ศ. 1950) ณ บ้านยะกัง อ.เมือง จ. นราธิวาส ท่านได้แต่งหนังสือฟิกฮ์หลายเล่มด้วยกันกล่าวคือ 1.อุศูลุฟิกฮ์แต่งเสร็จเมื่อปีส.ศ.1413
2. กฎหมายอิสลาม (ประวัติความเป็นมา – กฎหมายพินัยกรรม) แต่งเสร็จเมื่อปีส.ศ.1415
3.กฎหมายครอบครัวอิสลามแต่งเสร็จเมื่อปีส.ศ.1418 4. กฎหมายอิสลามเบื้องต้นแต่งเสร็จเมื่อปีส.ศ. 1423 5. กฎหมายมรดกและพินัยกรรมอิสลามแต่งเสร็จเมื่อปีส.ศ.1424 6. ผลงานวิจัยเรื่อง “ การได้มา บทบาท และหน้าที่ของผู้ทำหน้าที่เป็นวะลีย์อาม์ของชาวมุสลิมในประเทศไทย ศึกษาเปรียบเทียบกรณีจังหวัดปัตตานีและสงขลา ปีพ.ศ.2548 แต่งเสร็จเมื่อปีส.ศ.1426

2. ดร. อิสมาอีลลูตี จะปะเกีย ท่านเกิดเมื่อปีส.ศ.1371(ค.ศ. 1950) ณ นครมัคคะฮฺ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ท่านได้แต่งหนังสือฟิกฮ์หลายเล่มด้วยกันกล่าวคือ 1. ริสาละฮฺ อิดิอัลฟิตรี วัลอัฎฮา แต่งเสร็จเมื่อปีส.ศ. 1402 2. ริสาละฮฺกียามุลลัยต์ แต่งเสร็จเมื่อปีส.ศ.1411 3. ฟินดูมัน อิดิตี

กาฬ โลละสุ อาคีรุ เราะมะฎอนแต่งเสร็จเมื่อปีส.ศ. 1411 4.ฮิคุฟิน สุนนะสุ อิตติสุกออ์แต่งเสร็จเมื่อปีส.ศ. 1415 5. อีดิ อัลอัดฮา มีอนูรุด ฮารีอะเราะพะสุ แต่งเสร็จเมื่อปีส.ศ.1422 6 .อัลอิสลามดินูน อัลสะลาม แต่งเสร็จเมื่อปีส.ศ.1425

3.ดร. อับดุลฮาลิม ไชชิง ท่านเกิดเมื่อปีส.ศ. 1368(ค.ศ.1947) ณ ตำบลบันนังสาราเง อำเภอ เมือง จังหวัดยะลา ท่านได้แต่งหนังสือพิศุหลายเล่มด้วยกันเช่น1.หนังสือ อะหุกามู อัลมูรตัด แต่งเสร็จเมื่อปีส.ศ. 1404 2. หนังสืออะหุกิกกิคาบูน อัลคิยาตมิน อัลหาวิย อัลกะบิรแต่งเสร็จเมื่อปีส.ศ. 1408 3. และหนังสือริสาละฮ์อัลหิญาบแต่งเสร็จเมื่อปีส.ศ.1410

5.1.2 ชีวิตประวัติของชัยคุ มุหัมมัด บิน อิสมาอิล ดาฎูด อัลพะฎอนิย

ท่านชัยคุมุหัมมัด บิน อิสมาอิล ดาฎูด อัลพะฎอนิย หรือชัยคุนิมัด กือจิก เกิดที่เมืองปูเลาคุยง ในรัฐตรังกานูประเทศมาเลเซีย เมื่อปีส. ศ. 1260 (ค.ศ. 1844)ท่านมีเชื้อสายต้นตระกูลทั้งฝ่ายบิดาและมารดาจากตระกูลที่มีชื่อเสียงในพะฎอนิย ฝ่ายบิดาคือ วันอะหุมัด บิน วันอิคริส อัลพะฎอนิย ส่วนเชื้อสายจากฝ่ายมารดาคือ วันชัยนับ บินดิ ชัยคุ อิคริส บิน อับดุลลอฮ์ อัลพะฎอนิย บินวันอิคริส ส่วนทายาทของท่านชัยคุมุหัมมัด บินอิสมาอิล ดาฎูด อัลพะฎอนิยที่มีชีวิตอยู่ในปัจจุบันคือวันมุหัมมัด บินวันยูซุฟ บินวันอับดุลกออิรุ บินวันมุสฎาะฟา บินวันมุหัมมัดนูร บินมุหัมมัด บินอิสมาอิลดาฎูด อัลพะฎอนิย ท่านชัยคุมุหัมมัด บินอิสมาอิล ดาฎูด อัลพะฎอนิยมีพี่น้องร่วมแต่บิดาทั้งหมด 4 คนด้วยกัน คือ นีวันฮิตัม นีวันอะอิหะฮ์ นีวันมัรยัม และ วันอิซา ท่าน ได้สมรส 4 ครั้งด้วยกัน บรรดาภริยาและบุตรของท่าน มีดังนี้คือ ครั้งแรกท่านได้แต่งงานกับวันเคาะดีญะฮ์ บินดิ ชัยคุ อาลี บิน อิสฮาก อัลพะฎอนิย ภรรยาคนนี้ได้เสียชีวิตก่อนท่านชัยคุ มุหัมมัด บิน อิสมาอิล ดาฎูด และทั้งสองไม่ได้มีบุตรด้วยกัน ครั้งที่สอง ท่านได้แต่งงานกับนางซารีพะฮ์ อามีเนาะฮ์ บินดิ ชัยยิดฟิรรอญ์ นางเป็นชาวอาหรับอียิปต์ และทั้งสองมีบุตรด้วยกันทั้งหมด 7 คนคือ

- 1 . ชัยคุ อับดุลลอฮ์ บิน มุหัมมัด บิน อิสมาอิล
- 2 . ชัยคุ มุหัมมัด นูร บิน มุหัมมัด บิน อิสมาอิล
- 3 . ชัยคุ มุหัมมัด อามีน บิน มุหัมมัด บิน อิสมาอิล
- 4 . วันฟาฎิมะฮ์ บินดิ มุหัมมัด บิน อิสมาอิล
- 5 . วันกัลสูม บินดิ มุหัมมัด บิน อิสมาอิล
- 6 . วันเคาะดีญะฮ์ บินดิ มุหัมมัด บิน อิสมาอิล
- 7 . ชัยคุ ดาฎูดบิน มุหัมมัด บิน อิสมาอิล

ครั้งที่สามท่านได้แต่งงานกับหญิงชาวพะฏอนีย์ แต่ไม่ทราบชื่อและไม่มียุครด้วยกัน ครั้งที่สี่ท่านได้แต่งงานกับนิอุมะฮฺ บินดี นิมัน และทั้งสองได้มียุครด้วยกัน 1 คน คือ มุหัมมัดเราะซิด หรือนิมัดเราะซิด บินมุหัมมัด บิน อิสมาอิล ดาวูด อัลพะฏอนีย์ ท่านได้ศึกษาหาความรู้กับท่านซัยคุ อับดุลกอศิร บิน อับดุลลอฮฺ อัลพะฏอนีย์ หลังจากนั้นท่านก็ได้ศึกษากับซัยคุหัสnulลอฮฺ อัลพะฏอนีย์ ซัยคุ อับดุลกอศิร บิน อับดุลเราะห์มาน อัลพะฏอนีย์ และอาจารย์ท่านอื่น ๆ อีกหลายท่าน ท่านซัยคุ มุหัมมัด บิน อิสมาอิล ได้รับการเรียนรู้หลายแขนงวิชาด้วยกัน เช่น ฟิกฮฺ อุกศุลฟิกฮฺ เตาหีด ตัฟซีร และวิชาอื่น ๆ เป็นต้น จากการมุ่งมั่นศึกษาหาความรู้ จนกลายเป็นอาलिમ ที่โด่งดังในพะฏอนีย์ ในเวลาต่อมา

บรรดาอาจารย์ของท่านซัยคุ มุหัมมัด บินอิสมาอิล ดาวูด อัลพะฏอนีย์ที่ปรากฏในตำราชีวประวัติของท่าน คือ

1. ซัยคุ อับดุลกอศิร บิน อับดุลลอฮฺ อัลพะฏอนีย์
2. ซัยคุ หัสnulลอฮฺ อัลพะฏอนีย์
3. ซัยคุ อับกอศิร บิน อับดุลเราะห์มาน อัลพะฏอนีย์

ท่านได้เสียชีวิตเมื่อวันที่ 20 เราะบิอฺษานี ปี ฮ.ศ. 1333 ตรงกับปีค.ศ. 1915 ท่านมีอายุ 71 ปี ญะนาเซาะฮฺของท่านถูกฝังไว้ที่สุสานมะอฺละฮฺในนครมักกะฮฺ ประเทศซาอุดีอาระเบีย

5.1.3 รายละเอียดหนังสือวухาฮฺ อัลอัฟรอฮฺ วะอิศบาฮฺ อัลพะลาฮฺ

หนังสือวухาฮฺ อัลอัฟรอฮฺ วะอิศบาฮฺ อัลพะลาฮฺ เป็นหนังสือฟิกฮฺแนวมัซฮับชาฟีอี มีเนื้อหาทั้งหมด 64 หน้าโดยใช้ภาษามลายูปัตตานีในอดีต เป็นหนังสือที่จัดพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ดารุลมาอาเรฟ รัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ ท่านใช้ระเบียบการนิพนธ์หนังสือ วухาฮฺ อัลอัฟรอฮฺ วะอิศบาฮฺ อัลพะลาฮฺ กล่าวได้ดังต่อไปนี้

5.1.3.1 . วิธีการเขียนบทนำ ท่านซัยคุ มุหัมมัด บิน อิสมาอิล ดาวูด อัลพะฏอนีย์ มีรูปแบบและวิธีการเขียนบทนำ ในหนังสือ วухาฮฺ อัลอัฟรอฮฺ วะอิศบาฮฺ อัลพะลาฮฺ ที่เป็นเอกลักษณ์ของอุละมาอ์ ปัตตานีทั่ว ๆ ไป กล่าวคือท่านแต่งหนังสือวухาฮฺ อัลอัฟรอฮฺ วะอิศบาฮฺ อัลพะลาฮฺ เริ่มต้นด้วยการกล่าวนามของอัลลอฮฺ ซึ่งพระองค์ทรงให้ความเมตตาปราณีต่อบ่าวของพระองค์ การเริ่มต้นด้วยพระนามของอัลลอฮฺ ถือเป็นบรรทัดฐานของอุละมาอ์ปัตตานีทุกๆ ในการนิพนธ์ตำราต่าง ๆ จากนั้นท่านได้กล่าวคำสรรเสริญต่ออัลลอฮฺที่ได้ประทานละหมาดห้าเวลาซึ่งเป็นเสาหลักของศาสนาอิสลาม หลังจากนั้นมีการสรรเสริญ(เศาะละวะฮฺ)แด่ท่านศาสดา มุหัมมัด ﷺ ที่ท่านได้เสียสละเผยแผ่ศาสนาอิสลาม อีกทั้งท่านได้แนะนำชื่อของท่านในฐานะเป็นผู้แต่งหนังสือว

ซาหุ อัลอัฟรอหุ วะอิศบาหุ อัลพะลาหุ และท่านชี้แจงสาเหตุที่ท่านได้เขียนหนังสือเล่มนี้ ในบทนำนี้ผู้แต่งได้ใช้สองภาษาด้วยกันคือ ภาษามาลายู และภาษาอาหรับ

5.1.3.2 การเขียนเนื้อเรื่อง พบว่าท่านซัยคุ มุหัมมัด บิน อิสมาอีล ดาวิด อัลพะฎอนีย์ มีวิธีการเขียนเนื้อเรื่องในหนังสือ วุซาหุอัลอัฟรอหุ วะอิศบาหุอัลพะลาหุ ก่อนที่ท่านจะกล่าวถึงเนื้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายอิสลาม ท่านเริ่มต้นในการเขียนหนังสือเล่มนี้ ด้วยการเขียนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องสูงสุดคืนโดยการกล่าวถึง หลักการศรัทธา หลักการอิสลามห้าประการ (รุกน อิสลาม) รายชื่อท่านศาสดาที่จำเป็นที่จะต้องรู้ และคุณลักษณะของอัลลอฮ์ ﷻและเราะซูลﷺ เป็นต้น หลังจากนั้นท่านได้เขียนเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายอิสลาม โดยที่ท่านเริ่มเขียนในบทแรก กฎหมายอิสลามเกี่ยวกับการทำความสะอาด( ) ซึ่งในบทนี้มี เจ็ดหมวดด้วยกัน คือ 1 . การล้างสิ่งที้ออกมาจากทวารหนักและทวารเบา 2 . การอาบน้ำละหมาด 3. สิ่งที่ทำให้การทรงน้ำละหมาดเสีย 4. การอาบน้ำ 5. การตะยัมมูมหรือการอาบน้ำละหมาดด้วยฝุ่น 6. เลือดประจำเดือน เลือดหลังคลอด และเลือดเสีย 7. สิ่งสกปรกและการล้างสิ่งสกปรก ส่วนในบทที่ 2 กฎหมายอิสลามว่าด้วยการละหมาด( )ประกอบด้วย 12 หมวด 1. เงื่อนไขของการละหมาด 2. หลักการละหมาด 3. การละหมาดเป็นโมฆะ 4. การสูญคุดะฮ์วีย์ 5. การละหมาดสุนัต 6. การละหมาดเกาะศ็รฺและญาเมาะฮ์ 7. การละหมาดร่วมกัน 8. การละหมาดวันศุกร์ 9.การละหมาดวันอีด 10.การละหมาดเนื่องจากเกิดสุริยุปราคาและจันทรุปราคา 11. การละหมาดเพื่อขอให้ฝนตก 12. การละหมาดศพ

5.1.3.3.การเขียนบทส่งท้ายท่านได้เขียนบทความที่เกี่ยวกับประโยชน์ของโลกคุณยา และโลกอาคิเราะฮ์ นอกจากนั้นท่านได้วิงวอนจากอัลลอฮ์เพื่อตัวของท่าน คณาญาติ พี่น้องอันเป็นที่รัก และผู้อ่านหนังสือเล่มนี้กลับสู่อัลลอฮ์ด้วยดี หลังจากนั้นท่านได้บอกชื่อผู้แต่งอีกครั้งหนึ่งคือ ท่าน ซัยคุมุหัมมัด บิน อิสมาอีล ดาวิด อัลพะฎอนีย์ และบอกชื่อหนังสือ คือ วุซาหุ อัลอัฟรอหุ วะอิศบาหุ อัลพะลาหุ และระบุวัน เดือน ปี สถานที่แต่งหนังสือเล่มนี้ โดยท่านกล่าวว่า ท่านได้แต่งเสร็จสมบูรณ์ เมื่อวันที่พฤหัสบดี วันที่22ตรงกับเดือน ชุลกิดะฮ์ ฮิจญะเราะฮ์ศักราช 1312 เวลาตอนเช้าที่ เมืองมักกะฮ์ ประเทศซาอุดีอาระเบียและพร้อมกันนั้นท่านได้เปิดโอกาสให้ผู้อ่านหนังสือเล่มนี้สามารถแก้ไขสิ่งที่ผิดพลาดหรือข้อตกบกพร่องถึงแม้ผู้อ่านจะอยู่ห่างไกลก็ตาม เพราะไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากความผิดพลาดได้

5.1.3.4. การเขียนสารบัญ ท่านซัยคุ มุหัมมัด บิน อิสมาอีล ดาวิด อัลพะฎอนีย์ ได้เขียนสารบัญในหนังสือวุซาหุ อัลอัฟรอหุ วะอิศบาหุ อัลพะลาหุในช่วงท้ายของหนังสือเล่มนี้ ท่านใช้รูปแบบการเขียนที่เป็นเอกลักษณ์อะละมาฮ์อะฎอนีย์เป็นส่วนใหญ่กล่าวคือ ท่านเขียนหัวข้อย่อย อาทิเช่นท่านเขียนว่า “ مَا تَكُنْ سِوَا رُكْنٍ ” แปลว่าการชี้แจงเกี่ยวกับรูกนต่างๆ มีส่วนน้อยเท่าที่ท่านได้เรียงตามลำดับบทที่ หมวดที่ และตอนที่ เป็นต้น

5.1.3.5. วิเคราะห์แหล่งที่มาของเนื้อหา จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษา และค้นคว้ามา พบว่าบรรดาหนังสือที่ผู้แต่งใช้เป็นแหล่งที่มาของเนื้อหาในหนังสือ วุซฮาหฺ อัลอัฟรอหฺ วะอิศบาหฺ อัลฟะลาหฺ ทั้งที่เป็นหนังสือภาษาอาหรับแล้วท่านได้แปล และหนังสือที่เป็นภาษามลายูอักษรณาวี ซึ่งท่านก็คัดมา เนื้อหาที่ท่านใช้แต่งหนังสือเล่มนี้ส่วนใหญ่แล้วท่านแปลมาจากหนังสือหะชะฮฺ อัลบารุรียฺ ( ) รองลงมาหนังสือ มัจญลอะฮ์อัลบัจรอนฺ ( ) (และหนังสือสะบิล อัลมุศตัคดิน ( ) และหนังสือฟัตหุอัลวะฮฺฮาบ ( ) นิฮายะตุลมุฮฺตาญ ( ) และท่านได้แปลบางส่วนจากหนังสือ เราฎะฮ์ตุฎุอฺลิบีน หนังสือ อัลมัจมูอ์ และหนังสืออัลอัชการ์อันนะวะวี

5.1.3.6. วิเคราะห์การอธิบายบทบัญญัติ จากการศึกษา วิเคราะห์เกี่ยวกับการอธิบาย บทบัญญัติ ต่าง ๆ ของท่านชัยคุมุหัมมัด บิน อิสมาอีล ดาหวุด อัลฟะฎอนียฺ ในหนังสือ วุซฮาหฺ อัลอัฟรอหฺ วะอิศบาหฺ อัลฟะลาหฺ ผู้วิจัยได้ศึกษา และพบว่า ผู้แต่งได้อธิบายบทบัญญัติต่าง ๆ ที่มาจากแหล่ง กฎหมายอิสลามที่บรรดานักกฎหมายอิสลามยอมรับ เช่น อัลกุรอาน อัลหะดีษ อิญาซะฮ์ กียาส นอกจากนี้ยังมีการอธิบายกฎหมายด้วยการให้น้ำหนักกับหลักฐาน การตัดกีดและจารีตประเพณี (อูर्फ) อีกด้วย

การอธิบายบทบัญญัติของท่านชัยคุมุหัมมัด บิน อิสมาอีล ดาหวุด อัลฟะฎอนียฺ ใน หนังสือ วุซฮาหฺ อัลอัฟรอหฺ วะอิศบาหฺ อัลฟะลาหฺ จากอัลกุรอานมีทั้งหมด 7 แห่งโดยที่ท่านมิได้อ้าง สุเราะห์ และหมายเลขอายะฮฺ จากหะดีษมีทั้งหมด 30 หะดีษ อ้างสำนวนหะดีษเป็นภาษาอาหรับมี 1 หะดีษ และอ้างความหมายหะดีษอย่างเดียว 29 หะดีษ มีหะดีษเศาะหีหฺทั้งหมด 14 หะดีษ และมีหะดีษฎะอ์อิฟ 9 หะดีษ และมีหะดีษเมาฎูอ์ 4 หะดีษ และค้นแล้วไม่พบ 3 หะดีษและยังได้อ้างจากอิญาญ์ มาอ์ กียาส อูर्फ การตัดกีด และการให้น้ำหนักกับหลักฐาน อีกด้วย

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “ ฟิกฮุนิพนธ์ของท่านชัยคุมุหัมมัด บิน อิสมาอีล ดาหวุด อัลฟะฎอนียฺ ในหนังสือ วุซฮาหฺ อัล อัฟรอหฺ วะอิศบาหฺ อัลฟะลาหฺ ” ผู้วิจัยสามารถอภิปราย วิวัฒนาการฟิกฮุนิพนธ์ในปัตตานีในยุคต่าง ๆ รูปแบบการจัดระเบียบวิธีการเขียนและวิธีการอธิบาย กฎหมายอิสลามของชัยคุมุหัมมัด บิน อิสมาอีล ดาหวุด อัลฟะฎอนียฺ ในหนังสือ วุซฮาหฺ อัลอัฟรอหฺ วะอิศบาหฺ อัลฟะลาหฺ ได้ดังต่อไปนี้

5.2.1. วรรณการฟิกฮ์นิกษณในปัตตานี

วรรณการฟิกฮ์นิกษณในปัตตานีตั้งแต่ปี ค.ศ. 1769 จนถึงปีค.ศ. 2005 ได้มีการพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหลังจากที่เจ้าเมืองได้สนับสนุนและให้ความสำคัญแก่นักกฎหมายอิสลาม จึงมีนักกฎหมายอิสลามหลายท่านที่มีความรู้และได้รับการพัฒนาจนเกิดนักกฎหมายอิสลามที่มีความสามารถด้านการนิพนธ์ตำรามากมายทั้งที่เป็นตำราเกี่ยวกับกฎหมายอิสลาม ตำราเตหีด ตำราตะเสวูฟและตำราอื่น ๆ สอดคล้องท่านมุหัมมัด ชัมบิรีย ได้กล่าวว่า ปัตตานีถือเป็นประเทศที่มีนักวิชาการให้ความสำคัญกับวิชาความรู้ประกอบกับบรรดาผู้นำประเทศก็ได้ส่งเสริมสนับสนุนด้านการนิพนธ์ตำราต่าง ๆ ตั้งแต่ศตวรรษที่ 17 จนถึงปัจจุบัน (A.Malek , 1994 : 92) ปัตตานีมีนักกฎหมายอิสลามที่มีความรู้ ความสามารถ และมีผลงานเขียนที่มีชื่อเสียง จนปัตตานีถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางอารยธรรมอิสลามที่อุละมาอ์มีบทบาทด้านการนิพนธ์ตำราอิสลามศึกษาจนมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันมิใช่เฉพาะในปัตตานีอย่างเดียว แต่ยังแผ่กระจายไปยังภูมิภาคอื่น ๆ ทั้งแถบประเทศอาหรับ ตุรกี และแอฟริกาใต้ซึ่งต่างก็เคยศึกษากับอุละมาอ์ปัตตานีที่มีสติ อลหะรอม นอกจากนั้นยังมีนักศึกษาจากประเทศศรีลังกา พม่า กัมพูชา เวียดนาม ฟิลิปปินส์ และอีกหลาย ๆ ประเทศบนคาบสมุทรมาลายู ต่างเข้ามาศึกษากับอุละมาอ์ปัตตานีที่ปัตตานี สอดคล้องกับท่านวันมุหัมมัด เสะฆิรฺ ได้กล่าวว่า ชัยคุดาอุด บินอับดุลลอฮ์เป็นหนึ่งในบรรดาอุละมาอ์ที่มีชื่อเสียงและมีผลงานด้านการนิพนธ์มากมายจนได้รับตำแหน่งทางวิชาการคือ “ อัลออลิม อัลออลามะฮ์ อัลอาริฟ อัลรอบบานีย ” จากตัวแทนรัฐบาลตุรกีออกโตมานในนครมักกะฮ์ ตำแหน่งนี้คงมีน้อยสำหรับอุละมาอ์มาลายูในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ได้รับ “ อัลอาริฟ อัลรอบบานีย ” (Wan Muhammad Shaghir Bin Abdullah,, 1989 : 26) ด้วยประการเหล่านี้จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้คนได้หลั่งไหลเดินทางมาที่ปัตตานี เพื่อศึกษาเล่าเรียน ทำให้ปัตตานีกลายเป็นศูนย์กลางแห่งอารยธรรมอิสลาม จนเป็นที่รู้จักของชาวเอเชีย ฆะฎอนีย์ในยุคนี้ได้เพิ่มจำนวนนักกฎหมายอิสลามมากขึ้นเช่น ท่านชัยคุ ดาอุด บิน อับดุลลอฮ์ อัลฆะฎอนีย์ ชัยนูลออบิดีน บิน มุหัมมัด อัลฆะฎอนีย์ ท่านมุหัมมัด บิน อิสมาอิล ดาอุด อัลฆะฎอนีย์ ท่านชัยคุ มุหัมมัดเซน อัลฆะฎอนีย์ เป็นต้น

5.2 .2 . ชีวิตประวัติของผู้แต่งหนังสืออุซหุ อัลอัฟรอหุ ะอิตบาหุอัลฟะลาหุ

คือ ชัยคุมุหัมมัด บิน อิสมาอิล ดาอุด อัลฆะฎอนีย์ ท่านเป็นอุละมาอ์ปัตตานีที่มีชื่อเสียงคนหนึ่ง ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าอันเนื่องมาจากท่านให้ความสำคัญกับวิชาการพอสมควร ท่านได้ศึกษาวิชาการอิสลามและได้ถ่ายทอดความรู้แก่ผู้คนมากมายทั้งในและนอก

ประเทศ นอกจากนั้นท่านเป็นอุละมาอ์ที่มีผลงานเขียนเป็นจำนวนมากคนหนึ่งในบรรดาอุละมาอ์ปัตตานีในยุคนั้น และจะครอบคลุมหลากหลายสาขาวิชา อาทิเช่นสาขาวิชาอศุลาคดิน สาขาวิชาฟิสิกส์ และสาขาวิชาตะเศาะวูฟ มีทั้งงานเขียนและงานแปล ผลงานเหล่านั้นได้รับการตีพิมพ์จากผู้คนทั้งในประเทศและต่างประเทศ และเป็นงานเขียนที่ได้รับการตอบรับจากผู้คนและนำมาใช้ในด้านการศึกษาการสอนอย่างกว้างขวางทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น ฆะฎอนียะ มาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน และพม่า เป็นต้น

จากบทบาทด้วยการถ่ายทอดความรู้ และงานเขียนมากมายเหล่านี้ ท่านจึงกลายเป็นอุละมาอ์ที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักกันมิใช่เฉพาะในปัตตานี แต่ยังแผ่กระจายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ อีกด้วย

5.2.3 รูปแบบการจัดระเบียบวิธีการเขียน

สำหรับรูปแบบการจัดระเบียบวิธีการเขียนของชัยคุมุหัมมัด บิน อิสมาอีล ดา วูด อัลฆะฎอนียะในหนังสืออุซฮาหฺอัลอัฟรอหฺวะอิศบาหฺอัลฟะลาหฺ ผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งได้ลำดับและจัดเนื้อหาที่เกี่ยวกับเตาหีดซึ่งเป็นเนื้อหารองเป็นบทนำก่อนที่จะเข้าสู่เนื้อหาหลักคือฟิสิกฮตามแนวมัซฮับชาฟีอียะ ทั้งนี้อุละมาอ์ปัตตานีในอดีตถือว่าความรู้เกี่ยวกับเตาหีดนั้นมีความสำคัญ และมีประโยชน์อย่างมากที่ชาวมุสลิมทุกคนที่จะต้องเรียนรู้ก่อนวิชาอื่น ๆ ด้วยประการเหล่านี้ท่านชัยคุมุหัมมัด บินอิสมาอีล ดา วูด อัลฆะฎอนียะจึงเริ่มเรียบเรียงและลำดับเนื้อหาด้วยการเขียนตำราที่เกี่ยวกับเตาหีดก่อนวิชาอื่น ส่วนเนื้อหานี้ผู้แต่งได้รวบรวมจากหนังสือกฎหมายอิสลาม หลังจากนั้นท่านก็ได้จัดลำดับเนื้อหา โดยใช้ลักษณะการจัดลำดับคล้ายกับหนังสือมัฎละอ์ อัลบัจรอน์ของท่านเองเป็นผู้แต่ง ส่วนรูปแบบในการจัดเนื้อหาเกี่ยวกับกฎหมายอิสลามท่านได้จัดไว้สองบทด้วยกัน กล่าวคือ บทที่ 1 กฎหมายเกี่ยวกับความสะอาด บทที่ 2 กฎหมายอิสลามเกี่ยวกับการละหมาด ซึ่งท่านได้เริ่มต้นด้วยกฎหมายอิสลามเกี่ยวกับความสะอาดตามด้วยกฎหมายอิสลามที่เกี่ยวกับการละหมาด ทั้งนี้ท่านได้มีความเห็นว่าความสะอาดเป็นเงื่อนไขหนึ่งของการละหมาด ซึ่งสอดคล้องกับการนิพนธ์ของ ชัยคุ อิบรอฮิม อัลบานูรียะที่ได้นิพนธ์ตำราฟิสิกฮของท่านโดยเริ่มต้นเกี่ยวกับความสะอาดและตามด้วยกฎหมายอิสลามอื่น ๆ และท่านได้กล่าวอีกว่า เจ้าจงทราบเถิดว่าในการอธิบายกฎหมายอิสลามนั้น ควรเริ่มต้นด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวกับการทำความสะอาดก่อนเนื้อหาที่เกี่ยวกับการละหมาด ทั้งนี้เนื่องจากการทำความสะอาดนั้นถือได้ว่าเป็นกุญแจสำหรับผู้ทำการละหมาด (Ibrahim Albajuri , 1343 h / 24)

5.2.4 . วิธีการอ้างหลักฐาน

วิธีการอ้างหลักฐานของซัยคุมุหัมมัด บิน อิสมาอีล ดาวูด อัลพะฎอนีย์ในหนังสือเล่มนี้ ผู้วิจัยพบว่า ท่านได้อ้างแหล่งกฎหมายอิสลามจากอัลกุรอาน อัลหะดีษ อิจญมาอ์ กียาส และอูรฟี่ นอกจากนั้นท่านได้ให้น้ำหนักกับหลักฐานอีกด้วย การอ้างหลักฐานจาก กุรอาน ผู้วิจัยพบว่าผู้แต่งได้อ้างอายะฮ์เพื่อเป็นหลักฐานมีส่วนน้อยเท่านั้น ส่วนการอ้างหลักฐานจากหะดีษพบว่าท่านมิได้ระบุระดับของหะดีษ บางครั้งท่านได้อ้างหะดีษที่มีสายรายงานอ่อน และบางครั้งท่านได้อ้างบทหะดีษที่เมากู้อูขึ้นมา ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าวิธีการอ้างหลักฐานโดยมิได้ชี้แจงระดับของหะดีษเช่นนี้ ท่านคงปฏิบัติตามอุละมาอ์ฟิกฮ์รุ่นก่อนที่มีได้ระบุระดับของหะดีษเช่นกัน เช่น ท่านซัยคุ อิบนิกอสิม ในหนังสืออัลบาญรียะ ท่านซัยคุซัมซูดดิน มุหัมมัด บิน อบีอัลอับบาส อัรรอหมลียะ ในหนังสือนิฮาเยตุ อัลมุหุดาญญ์ ท่านซัยคุมุหัมมัด อัลชีรบีเนีย ในหนังสือมุฆนียะ อัลมุหุดาญญ์ และท่านซัยคุอัลบักรียะ ในหนังสือออิอานะฮ์ อัลญุญลียะ และอุละมาอ์ท่านอื่นๆอีกมากมาย เป็นต้น ส่วนการอ้างอิงบทหะดีษที่อ่อนหรือบทหะดีษที่เมากู้อูขึ้นมาอันอาจจะเป็นเพราะอุละมาอ์ในยุคนั้นมีได้เน้นเกี่ยวกับระดับของหะดีษมากนัก ส่วนการอ้างหลักฐานจากอิจมาอ์ พบว่าท่านได้นำผลของการอิจมาอ์จากบรรดาอุละมาอ์ในยุคก่อนๆ การที่ท่านได้นำผลของการอิจมาอ์มาประกอบในการอ้างหลักฐานในหนังสือเล่มนี้ ชี้ให้เห็นว่าท่านได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับอิจญมาอ์ซึ่งสอดคล้องกับอายะฮ์อัลกุรอานที่อัลลอฮ์ได้ตรัสว่า

(144 :) ﴿

ความว่า ผู้ใดฝ่าฝืนท่านเราะฮ์ลุสหลังจากที่เขาได้รับทางนำแล้ว และปฏิบัติตามนอกจากแนวทางของบรรดามุอฺมินแล้ว เราจะปล่อยเขาสู่รกรก ญะฮันนัมและเป็นที่พำนักอันเลวร้าย (อันนิสะฮ์ 144)

ในอายะฮ์ดังกล่าวอัลลอฮ์ได้ทรงประณามผู้ที่ฝ่าฝืนแนวทางของบรรดามุอฺมินว่าเสมือนฝ่าฝืนแนวทางของท่านเราะฮ์ลุสของพระองค์ และเขาผู้นั้นจะได้รับการลงโทษอย่างหนักในวันปรโลกการฝ่าฝืนแนวทางของบรรดามุอฺมินคือการขัดกับมติเอกฉันท์ของพวกเขานั่นเอง

การอ้างหลักฐานจากอูรฟี่ และการให้น้ำหนักกับหลักฐาน พบว่าท่านได้นำหลักการนี้มาประกอบการอ้างหลักฐานในหนังสือเล่มนี้ ชี้ให้เห็นว่าท่านได้ให้ความสำคัญกับหลักฐานจากอูรฟี่ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของนักกฎหมายอิสลามที่ได้กล่าวว่า ทุก ๆ บทบัญญัติที่ปราศจากเงื่อนไขจากศาสนบัญญัติหรือเงื่อนไขด้านภาษา สามารถที่จะใช้หลักการของอูรฟี่ได้ (al-

Zuhaili , 1996: 2/ 831)ส่วนการให้นำหนักกับหลักฐาน ซึ่งให้เห็นว่าท่านเน้นหลักฐานที่มีน้ำหนักมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของอิมามซาฟิอีย์ที่ได้กล่าวว่า

“

”

ความว่า เมื่อไรที่พบเจอในหนังสือของฉันที่ขัดกับบทหะดีษของท่านเราะสูล พวกเจ้าจงปฏิบัติตามบทหะดีษเราะสูลและจงละทิ้งคำพูดของฉัน

จากคำกล่าวของท่านอิมามซาฟิอีย์ เข้าใจได้ว่าท่านมีจุดยืนที่ชัดเจนว่า ท่านจะพิจารณาหลักฐานที่เศาะหิหฺเป็นหลัก เมื่อใดมีทัศนะที่หลักฐานมีน้ำหนักมากกว่าในขณะที่ทัศนะของท่านอ่อนกว่า ท่านก็จะยอมรับกับหลักฐานที่น้ำหนักมากกว่า โดยที่ท่านจะไม่ยึดติดกับหลักฐานที่อ่อนกว่า

ส่วนการอธิบายกฎหมายอิสลามโดยมิได้อ้างหลักฐานนั้น ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผู้แต่งหนังสือเล่มนี้ต้องการที่จะเน้นผู้อ่านหรือผู้ศึกษาในระดับต้นหรือคนชรา ซึ่งมีได้เน้นการขยายความที่ยาวเพราะเป็นหนังสือเล่มเล็ก ดังนั้นท่านจึงเสนอสำหรับผู้ที่ต้องการรายละเอียดที่ขยายความมากนั้นต้องค้นคว้าจากหนังสือที่อธิบายอย่างละเอียด ตามที่ท่านได้กล่าวในหนังสือเล่มนี้หน้า 17 บรรทัดที่ 32 ว่า “เจ้าต้องศึกษาในหนังสือเล่มใหญ่” และอีกเหตุผลหนึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าท่านได้ยึดตามข้อมูลในหนังสือที่ท่านได้ใช้ประกอบในการนิพนธ์หนังสือเล่มนี้

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ฟิกฮฺสุนิพนธ์ของชัยคุมุหัมมัด บิน อิสมาอิล ดาอุด อัลพะฎอนีย์ ในหนังสือ วุซฮุ อัล อ์ฟรอหุ วะอิศบาหุ อัลพะลาหุ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

5.3.1.1. ศึกษาบทบาทของชัยคุมุหัมมัด บินอิสมาอิล ดาอุด อัลพะฎอนีย์ ด้านการนิพนธ์หนังสือกฎหมายอิสลาม

5.3.1.2. ชาวมุสลิมควรมีการศึกษาแหล่งที่มาของกฎหมายอิสลามในการอธิบายบทบัญญัติ

¹ คู่อัลมัญมูอ์ เล่ม 1 หน้า 104

5.3.1.3 ศึกษาบทบาทด้านการประพันธ์หนังสือกฎหมายอิสลามที่มีอิทธิพลต่อการเผยแพร่ศาสนาอิสลามในปัตตานี

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

5.3.2.1 ควรมีการอธิบายกฎหมายอิสลามที่สามารถเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ปัจจุบันได้อย่างชัดเจน

5.3.2.2 ควรปรับปรุง แนวการศึกษาหนังสืออูซฮาหฺ อัลอัฟรอหฺ วะอิศบาหฺ อัลฟะลาหฺ โดยให้เน้นการยึดหลักฐานจากอัลกุรอานและสุนนะฮฺเป็นหลัก

5.3.2.3 ควรมีการศึกษา เผยแพร่ผลงานประพันธ์ของท่านชัยคุมุหัมมัด บิน อิสมาอีล ดาอูด อัลฟะฎอนีย์ ต่อสาธารณชน